

34/15.02.00/2026

Oikeusministeriö
lausuntopalvelu.fi 13.3.2026 mennessä

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta, lausuntopyynnön diaarinumero: VN/335/2019-OM-118

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesilain muuttamisesta

Johdanto

Tavoitteena on tarkistaa vesilakia siten, että kalatalousvelvoite tai kalatalousmaksu voidaan nykyistä helpommin liittää lainvoiman saaneeseen vesivoimalaitoksen lupaan, johon sellaista ei entuudestaan sisälly. Nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyy tavoite: ”Hallitus päivittää vesilakia siten, että vanhojen vesilupien päivityksen lisäksi niin sanotuille nollavelvoitelaitoksille voidaan asettaa kalatalousvelvoitteita.”

Tausta

Oikeusministeriössä on laadittu vuonna 2018 arviomuistio, jossa tarkastellaan jälkikäteiseen kalatalousvelvoitteen määrittämiseen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä. Arviomuistiossa katsottiin, että kalataloudellisten haittojen ehkäisemiseksi aikanaan vesitalousluvista määrätyt toimet eivät ole aivan johtaneet tavoiteltuun lopputulokseen. Lainsäädännön pääasialliset muutostarpeet koskevat tilannetta, jossa vesivoimalaitoksen vesitalouslupa ei aikanaan ollut sisällytetty kalatalousvelvoitetta tai -maksua. Vaelluskalastrategioiden tavoitteiden turvaamiseksi vesilakia olisi tarpeen muuttaa siten, että kalatalousvelvoite tai kalatalousmaksu voitaisiin sisällyttää vanhaan vesitalouslupaan, jossa sitä ennestään ei ole, tarvittaessa vesitalouslupan haltijan tahdosta riippumatta.

Oikeusministeriö asetti 2022 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen vesilain tarkistamiseksi. Työryhmän mietintö on ollut lausuntokierroksella 2023. Lausunnonantajat suhtautuivat sinänsä yksimielisen myönteisesti vaelluskalakantojen elvyttämistä sekä luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä koskeviin tavoitteisiin. Ehdotukset nollavelvoitelaitosten kalataloudellisten lupamääräysten tarkistamisesta sekä vähäarvoisen ja energiahuollon näkökulmasta vähämerkityksisten nollavelvoitelaitosten lunastamisesta vaelluskalakantojen turvaamiseksi jakoivat kuitenkin lausunnonantajien mielipiteitä.

EU komissio on Suomen vesienhoitosuunnitelmia koskevassa palautteessaan kiinnittänyt huomiota vesipuidedirektiivin vaatimuksiin mm. ekologisen virtaaman määrittämisestä ja vesivoimalaitosten lupien ajantasaistamisesta. Lisäksi komissio on 2024 antanut Suomelle virallisen huomautuksen, jossa se katsoo Suomen laiminlyöneen vesipolitiikan puidedirektiivin mukaisia velvoitteitaan erityisesti vesilain mukaisten lupien tarkistamisen osalta. EU:n vesipuidedirektiivin ohella vesitalouslupien muutoksilla voidaan osaltaan tukea EU ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttamista. Ennallistamisasetuksessa edellytetään jäsenvaltioiden laativan kansalliset ennallistamissuunnitelmat, joiden mukaisilla toimenpiteillä ennallistetaan ekosysteemejä luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi.

Etelä-Savon maakuntaliiton lausunto

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää hyvänä, että kalatalousvelvoite tai kalatalousmaksu voitaisiin sisällyttää vanhoihin vesitalouslupiin, jossa niitä ei ennestään ole: vastuut ja kustannukset tulisi jakautua oikeudenmukaisesti kaikkien toimijoiden kesken. Myös EU edellyttää Suomelta vesilain mukaisten lupien tarkistamista.

Etelä-Savossa vesivoiman osuus on sähkön tuotannosta noin 4 %; 10 GWh/a. Maakunnassa on kaksi vesivoimalaa, Kissakoski Hirvensalmella ja Voikosken voimala Mäntyharjulla Kouvolan rajalla. Kissakoskella Hirvensalmella on kalatie. Voikosken voimala toimii vaellusesteenä kaloille, koska kalat eivät pääse yläjuoksulle ilman erillistä ohitusta tai kalatietä. Voikosken vanhalle voimalalle on kalatien rakentamisvelvoite vuodelta 1923, lisäksi voimalaitokselle on määrätty kalatievelvoite Itä-Suomen aluehallintoviraston päätöksessä vuonna 2015, jonka kalataloudellisia velvoitteita koskevat lupamääräykset Vaasan hallinto-oikeus on 2016 pitänyt. Voikosken vanhan voimalan rinnalle suunnitellun uuden voimalan suunnitelmia ja lupia on käsitelty myös KHO:ssa (KHO:2018:23). Lisäksi Etelä-Savossa on muutamia vanhoja, lähinnä kotitarvekäytössä olleita mylly- tai sahavoima-laitoksia ja näiden lisäksi on muita vaellusesteitä.

Etelä-Savon virtavesissä olevia vesistörakenteita inventoitiin vuosina 2018-2019. Täydellisiä vaellusesteitä on Etelä-Savossa lähes 60 sekä ja noin 20 osittaista vaellusestettä (Etelä-Savon vesienhoidon toimenpideohjelma 2022-27). Alkuperäinen tarkoitus on voinut loppua, mutta patoa ei saa ilman lupaa poistaakaan, jos se vaikuttaa vakiintuneisiin virtaamiin tai vedenkorkeuksiin. Monipuolisia toimia siis tarvitaan ja Etelä-Savon maakuntaliitto haluaa kiinnittää huomiota nollavelvoitelaitosten lisäksi myös muihin patoihin ja vaellusesteisiin.

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2026-2029 toteaa: Saimaan jalokalat järvilohi, saimaannieriä, järvitaimen ja harjus ovat erittäin uhanalaisia. Vaelluskalojen kulkuesteiden purkaminen on tärkeää ja kunnostettavia virtavesiä on paljon. Maakuntaohjelman Luonnostaan vauras -kärjessä on toimenpide: Saimaan uhanalaisten lajien suojelu muuttuvassa ilmastossa, ekosysteemien suojelu ml. vaellusesteiden poistaminen.

Vesitalouslupien tarkistamiseen esitetyillä muutoksilla tulisi voida lisäksi tukea ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttamista Etelä-Savossa. Kalateiden rakentamishankkeet tai vaellusesteiden purkuhankkeet sopisivat ekologisen kompensaation/ luonnonarvokaupan kohteiksi. Kansallinen kalatiestrategia on

päivityksessä ja yhtymäkohdat ja kalatalousvelvoitteiden tukevuus siihen nähden on tärkeää. Toisin sanoen kalatalous-, vesienhoito- ja vesitaloustoimien raja-aitoja tulisi pyrkiä madaltamaan. Käytännön toteutussuunnittelussa tarvitaan yhteensovittavaa suunnittelua, sillä historiallisilla vesivoimaloilla ja kotitarvemyllypadoilla voi olla myös kulttuuriympäristöarvoja, joita pyrimme myös huomioimaan Etelä-Savossa.

Vesivoima on uusiutuvaa energiaa, joka osaltaan tukee maakunnan tavoitteita lisätä uusiutuvan energian tuotantoa ja edistää hiilineutraaliutta. Etelä-Savossa vesivoiman osuus energiantuotannon kokonaisuudesta on suhteellisen pieni, mutta sillä on silti oma merkityksensä osana alueen energiantuotannon monipuolista kokonaisuutta. Kokonaiskuvan kannalta paljon merkittävämpi energiapoliittinen kysymys on kuitenkin tuulivoimarakentamisen edellytysten parantaminen Itä-Suomessa. Tuulivoiman entistä laajemman hyödyntämisen esteiden ratkaiseminen olisi keskeistä uusiutuvan energiantuotannon merkittävässä kasvattamisessa sekä alueellisten ja kansallisten ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.

Etelä-Savon maakuntaliitto

Heini Utunen
maakuntajohtaja

Eira Rosberg-Airaksinen
ympäristöasiantuntija

Jakelu

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti maakuntaliiton asianhallintajärjestelmässä.